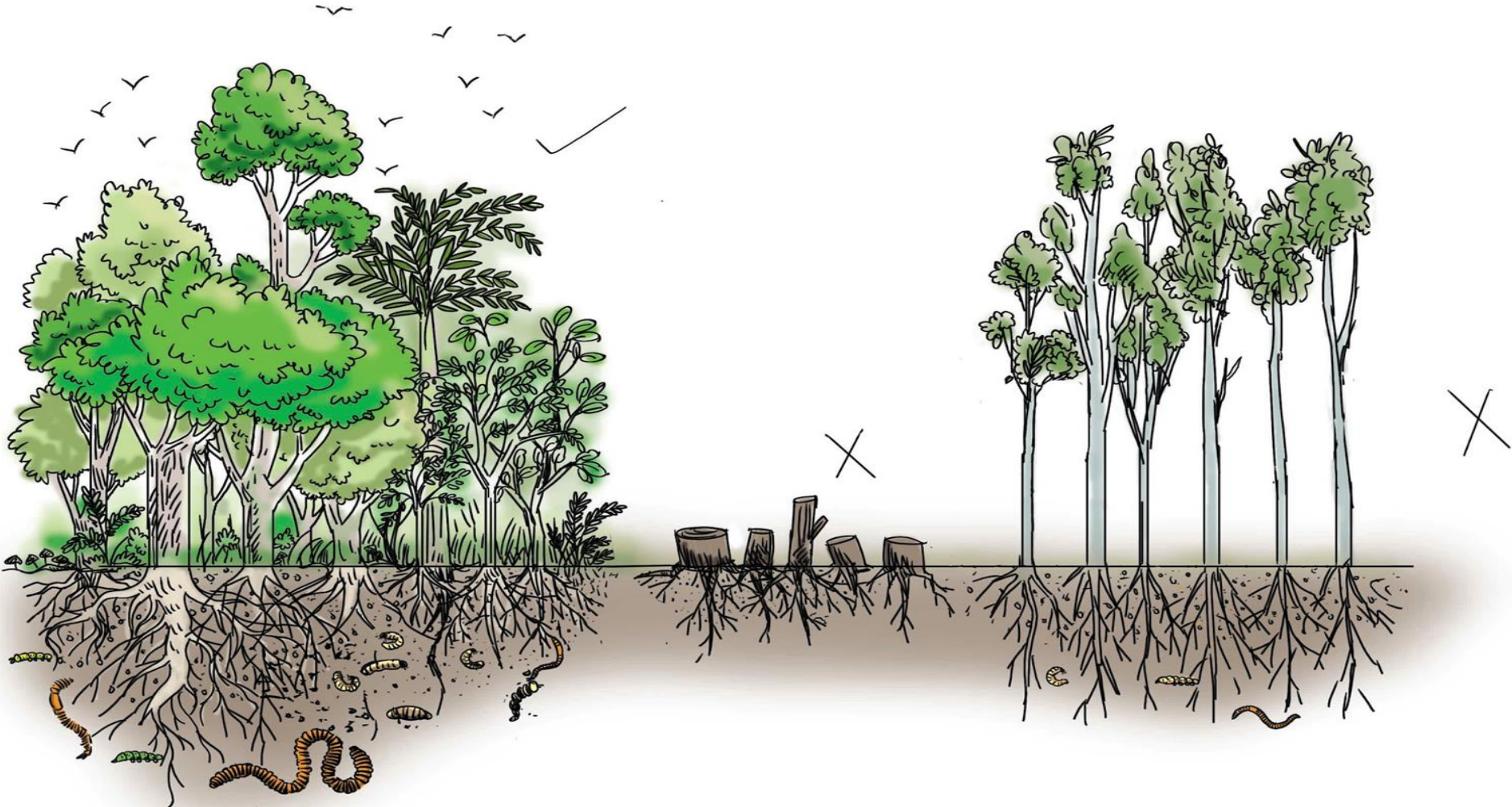

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ

Is our soil dying?

What is a dead soil & what is alive soil?

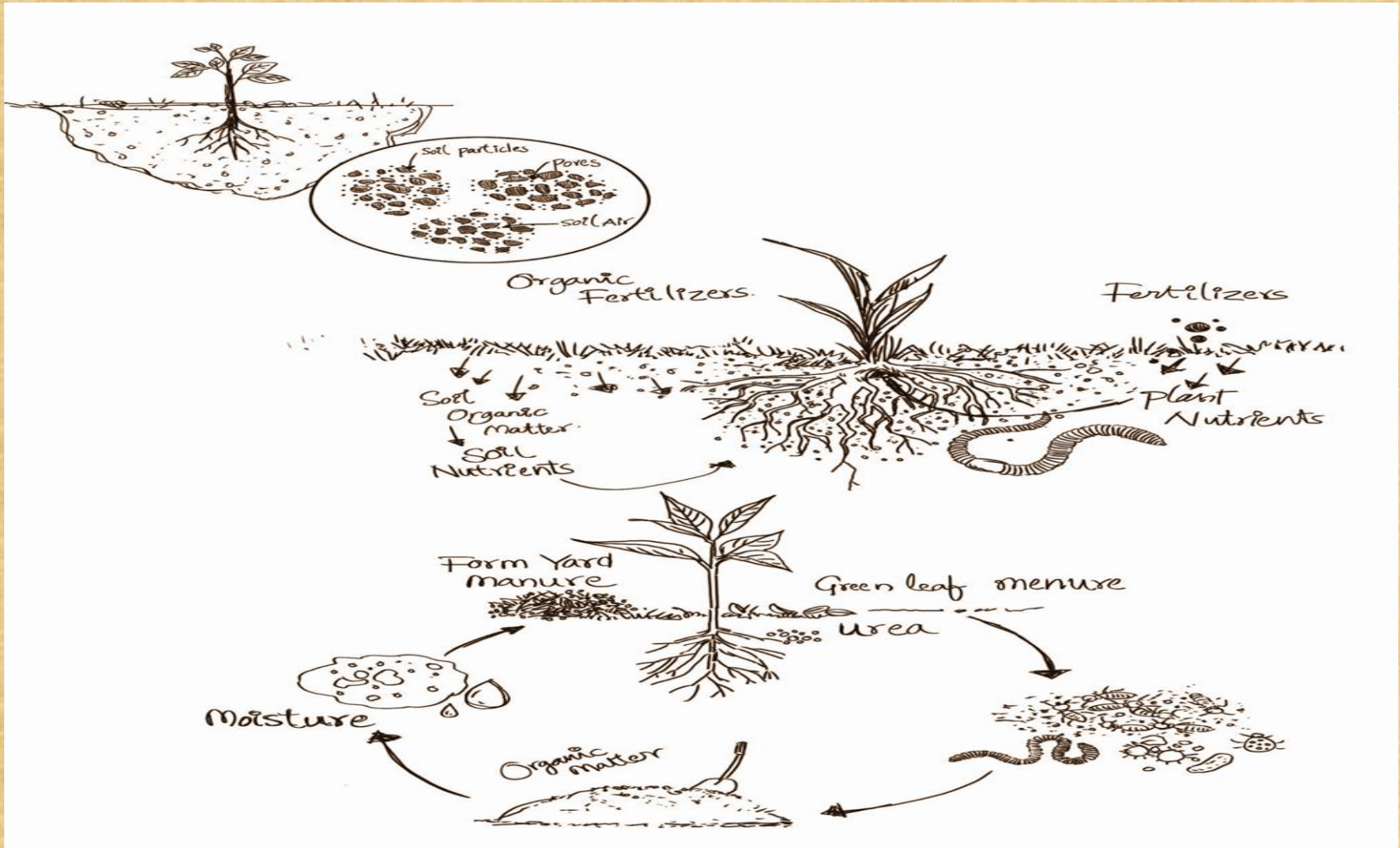
Why must our soil be alive?

What does it have?

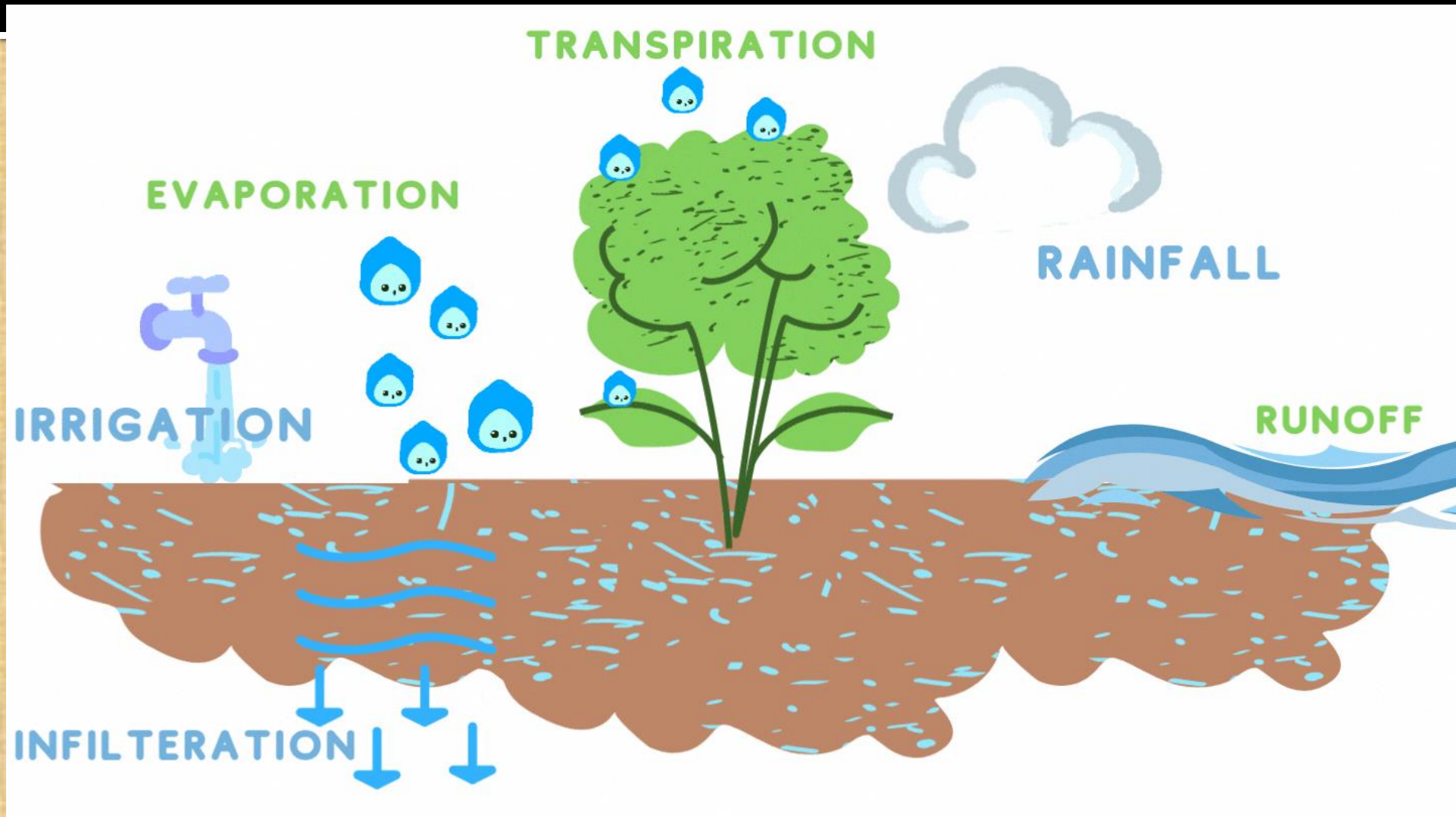

Where does soil get its nutrients from?

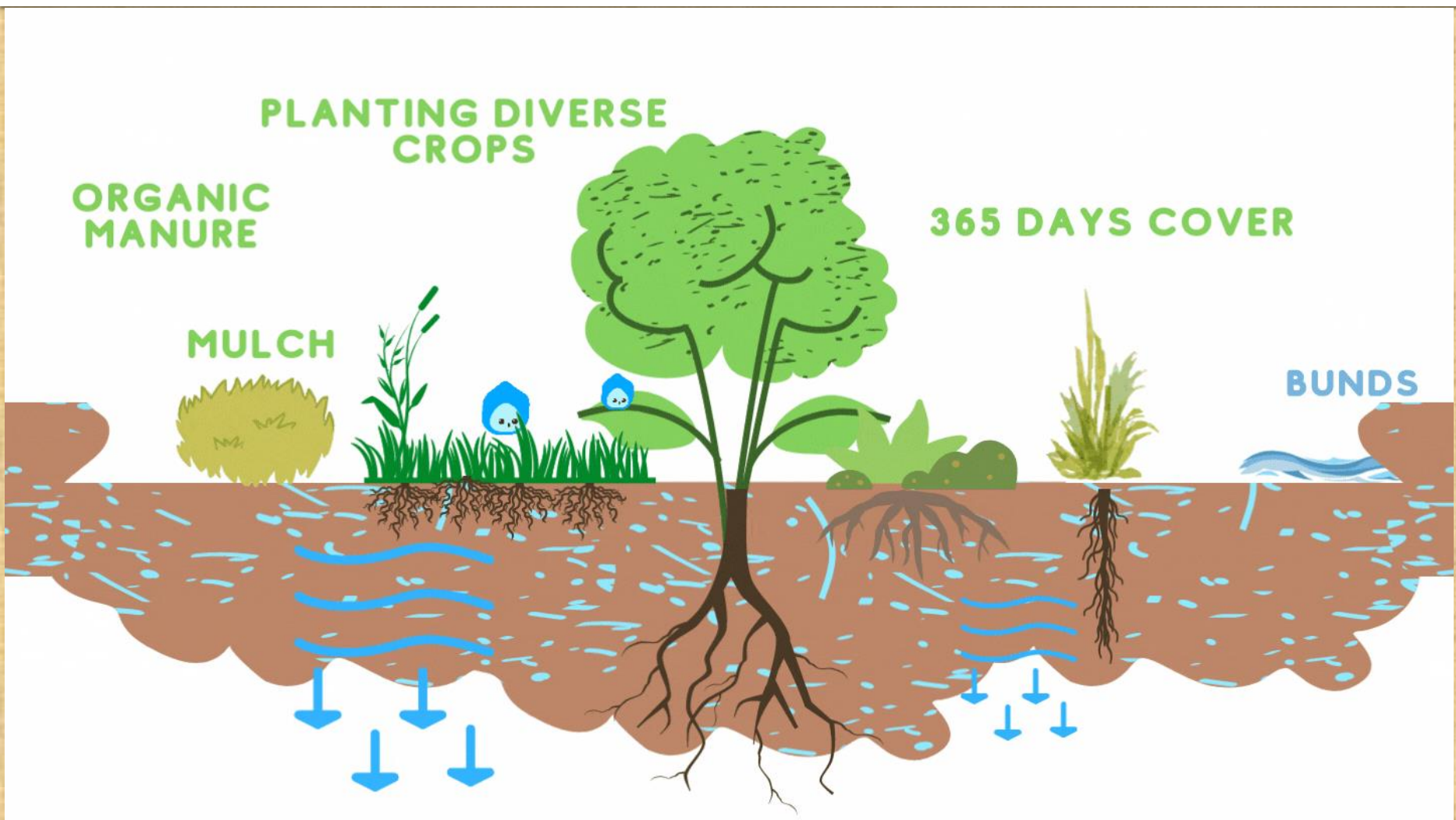
Organic matter is essential to keep soil alive

How does water flow?

How can we improve soil moisture?

How can we increase organic matters?

Composting

Usage of Indigenous Seed

Bio-stimulants

Integration of Livestock

What have we learned until now?

Farm field as the source for organic matter!

Is organic matter enough for bringing soil back to life?

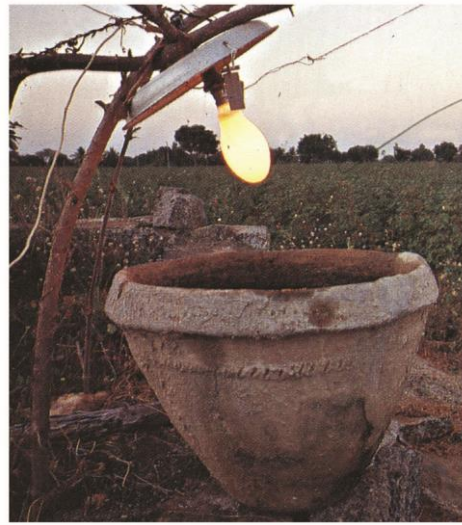
-
-
-

Pest & Disease Management

Prevention through natural methods of management

-
-
-
-
-
-

365 days crop cover

Bio-stimulants as catalysts

Usage of Indigenous Seed

Diverse crops & trees

Principles of Natural Farming

Integration of livestock

No synthetic fertilisers, pesticides, herbicides, weedicides etc

Minimal disturbance to soil

Pest management through better agronomic practices & botanical extracts

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੁਰਾਤਣ ਵਿਰਾਸਤੀ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਫਸਲਾਂ ਕਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਤ ਫਾਰਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲੱਭਦ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪਦਾਰਥ ਬਾਹਰੋਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਖਰਚਾ ਜ਼ੀਰੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ੀਰੋ ਬਜਟ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਸਾਇਣਕ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ

- ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰੀਲੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ
- ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ
- ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ
- ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਘੱਟਦੀ ਉਪਯਾਉ ਸ਼ਕਤੀ
- ਕਦਰਤੀ ਸ਼ਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਮੀਕਲ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਵੱਧਦਾ ਜਹਿਰੀਲਾਪਣ
- ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਖਵੋਤ
- ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਜਲਦੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ
- ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੈਵਲ ਲਗਾਤਾਰ ਘੱਟਣਾ

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ

- ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ
- ਜ਼ੀਰੋ ਲਾਗਤ
- ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀ
- ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਰਸਾਇਣਕ ਕਣਾਂ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ
- ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
- ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਾਣੀ ਸੋਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
- ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ
- ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਸੈਲਫ ਲਾਈਫ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਮੁੱਲ

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਚੋਣ

- ਦਰਮਿਆਨੀ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ
- ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
- ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਯਾਉ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧੀਆ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
- ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਦੀ ਕੈਮੀਕਲ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾਪਣ
- ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਫਾਰਮ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਫਸਲੀ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ

- ਨਿੰਮ
- ਅਰਿੰਡ
- ਬੇਰ
- ਆਮਲਾ
- ਸੁਹਾਜਣਾ
- ਸੁਬਾਬੂਲ
- ਲੈਮਨ ਘਾਹ
- ਧਤੂਰਾ

- ਬੇਸ਼ਰਮ
- ਬਾਂਸ
- ਕੈਲੋਟਰੋਪਿਸ
- ਜਟਰੋਫਾ
- ਕਰੌਂਦਾ

- ਦੇਸੀ ਗਊ (ਸਾਹੀਵਾਲ, ਰੈਡਸਿੰਧੀ, ਥਾਰਪਾਰਕਰ)
- ਮੁਰਗੀ ਅਤੇ ਬੱਤਖ ਪਾਲਣ
- ਬੱਕਰੀ ਪਾਲਣ
- ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ
- ਖੁੰਬ ਪਾਲਣ
- ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਸਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਚਾਰ ਪਹੀਆਂ ਉਪਰ ਖੜੀ ਹੈ

- ਬੀਜ ਅਮ੍ਰਿਤ
- ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ
- ਅਛਾਦਨ ਜਾਂ ਢੱਕਣਾ
- ਵਾਫਸਾ ਜਾਂ ਵੱਤਰ

ਬੀਜ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ

ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਗੋਬਰ - 5 ਕਿਲੋ
ਗਊ ਮੂਤਰ - 5 ਲਿਟਰ
ਚੂਨਾ ਜਾਂ ਕਲੀ - 250 ਗਰਾਮ
ਪਾਣੀ - 20 ਲਿਟਰ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ 24 ਘੰਟੇ ਰੱਖੋ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਾਰ ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ ਹਿਲਾਉ। ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਓ ਅਗਤੇ ਸੁਕਾ ਕੇ ਬੀਜ ਦਿਉ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਬੀਜ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਉਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੜਾਂ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਵੱਧਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਛਾਦਨ ਜਾਂ ਢੱਕਣਾ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ

- ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਢੱਕਣਾ (Soil mulching) - ਸੁਹਾਗਾ
- ਸੁੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ, ਪਰਾਲੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਢੱਕਣਾ (Straw mulching)
- ਜੀਵਤ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕਣਾ (Live mulching)
ਬੀਜ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਟਰੀਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ ਉਪਰੰਤ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ ਭੂਮੀ ਬਲਵਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਵਾਫਸਾ ਜਾਂ ਵੱਤਰ

ਧਰਤੀ ਰੂਪੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਢੱਕਣ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਫਸਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੂਮੀ ਅੰਦਰ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਵਾਫਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਯਾਨੀ ਕਿ 50% ਹਵਾ ਅਤੇ 50% ਵਾਸ਼ਪ। ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਉਨਾਂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਪ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਵੱਖ- ਵੱਖ ਢੰਗ

- ਹਰੀ ਖਾਦ
- ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ - ਫੇਰ ਬਦਲ
- ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ
- ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ
- ਕੰਪੋਸਟ
- ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਖਾਦ
- ਪੋਲਟਰੀ ਖਾਦ
- ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੱਲ
- ਅਜ਼ੋਲਾ ਖਾਦ

- ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੂਖਮ ਜੀਵ
- ਪੰਚਗਵਿਆ
- ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ
- ਗਊ ਮੂਤਰ
- ਵਰਮੀ ਵਾਸ਼
- ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ(ਜਿਬਰੈਲਿਕ ਘੋਲ)
- ਰਲਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ
- ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ

ਹਰੀ ਖਾਦ

- ਜੰਤਰ ਅਤੇ ਸਣ
- ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ- 25-30 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ
- ਬਾਇਓਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ (ਟਰਾਈਕੋਡੋਰਮਾ) ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ (10 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਸਪਰੇਅ ਕਰਨਾ
- 55-60 ਦਿਨ ਦੀ ਫਸਲ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਰਲਾਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ:
- 100 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ
- 25-30 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ
- 75 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼

ਰਲਵੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਹਰੀ ਖਾਦ+ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਗੋਬਰ/ਰੂੜੀ
ਖਾਦ+ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ+ਨਿੰਮ ਦੀ ਖੱਲ+ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ
ਖੱਲ+ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ

ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ - ਫੇਰ ਬਦਲ

ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦਲੀ(ਦਾਲਾਂ ਆਦਿ) ਦੀ ਫਸਲ ਲੈਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਦਲੇ ਪੌਦੇ ਹਵਾ ਦੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਨੂੰ ਜੜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਭੂਮੀ ਤੇ ਗਿਰਦੇ ਹੀ ਗਲਣ ਉਪਰੰਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜੈਵਿਕ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਜਮਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਫਸਲ ਦਾ ਨਾਂ	ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ(ਕਿਲੋ)
ਅਰਹਰ	168-200
ਛੋਲੇ	85-110
ਰਵਾਂਹ	80-85
ਮੂੰਗਫਲੀ	50-60
ਮਾਂਹ/ਮੂੰਗੀ	50-55
ਮਸਰ	90-100
ਮਟਰ	52-77
ਸੋਇਆਬੀਨ	60-80

ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਗੋਬਰ

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਬੈਲ ਨਾਲ 15 ਏਕੜ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਫਸਲ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਜੇ ਗੋਬਰ ਖਾਦ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ 7 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਸੁਕਾ ਲਉ। ਛਾਨਣੀ ਨਾਲ ਛਾਣ ਕੇ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਉ। ਫਸਲ ਬੀਜਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 100 ਕਿਲੋ ਖਾਦ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉ। ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦੀ ਖਾਦ ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਦਾ ਕਲਚਰ ਹੈ।

ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ

- ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਗੋਬਰ, ਮਲ ਮੂਤਰ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੰਹਦ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਅਨਾਜ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ 15-20 ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਲਈ 5-10 ਟਨ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬਾਇਓਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ (ਟਰਾਈਕੋਡਰਮਾ) ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਪਾ ਕੇ ਜਲਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਰਲਾਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਪੁਰਤੀ:
 - 75-100 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ
 - 35-40 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ
 - 75-100 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼

ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ

- ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ ਅਫਰੀਕਨ ਗੰਡੋਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 1. ਆਈਸੀਨੀਆ ਫੋਈਟਿਡਾ (*Eisenia foetida*)
 2. ਜੂਡਰਿਲਸ ਜੂਜੀਨੀ (*Eudrilus eugeniae*)
- ਸੀਡੋਮੋਨਾਸ ਫਲੋਰੀਸੈਂਸ (ਫਸਟੂਦੋਮੋਨੋਸ ਡਲੋਰੇਸਚੇਨਸ) ਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਾਣੂ (200ਗ੍ਰਾਮ/100ਕਿਲੋ) ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ ਵਿੱਚ ਰਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ 60 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ

- ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ ਨੂੰ 2:1 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉ।
- ਇਸ ਖਾਦ ਵਿੱਚ ਬਾਇਓਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ(ਅਜ਼ੋਟੋਬੈਕਟਰ)-4 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ ਸੋਲੂਬਲਾਈਜਿੰਗ ਬੈਕਟੀਰੀਆ(PSB) – 4 ਕਿਲੋ ਰਲਾ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉ।

ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ

- ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਬੈਕਟੀਰੀਆ, ਉੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗਲਣ ਸੜਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਦੀ C:N ਮਿਕਦਾਰ 25:1 ਤੋਂ 40:1 ਤੱਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਦੀ ਨਮੀਂ 50-55 % ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੈਕਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ ਪਾਈਰਾਈਟ ਰਲਾ ਕੇ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਖ- ਵੱਖ ਜੀਵਾਣੂ ਰਲਾ ਕੇ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਟਨ ਕੰਪੋਸਟ+ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ (10ਕਿਲੋ)+ਜੀਵਾਣੂ (1ਕਿਲੋ ਅਜੋਟੋਬੈਕਟਰ+1ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ ਸੋਲੂਬਲਾਈਜਿੰਗ ਬੈਕਟੀਰੀਆ+1ਕਿਲੋ ਸੀਡੋਮੋਨਾਸ+1 ਕਿਲੋ ਥਾਇਉਬੇਸੀਲਸ+1ਕਿਲੋ ਬਿਉਵੇਰੀਆ+1 ਕਿਲੋ ਪਲਾਂਟ ਬਾਇਉਕੰਟਰੋਲ ਏਜੈਂਟ(ਰਾਈਜੋਬੀਅਮ, ਅਜੋਟੋਬੈਕਟਰ, ਐਜੋਸਪੀਰੀਲਿਮ/ਕਨਸੋਰਸ਼ੀਅਮ) ਨੂੰ ਰਲਾ ਲਉ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਦੇਸੀ ਖਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਇਉ ਗੈਸ ਖਾਦ

- ਬਾਇਉ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਦੇਸੀ ਖਾਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ।
- ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਬਾਇਉ ਗੈਸ ਖਾਦ ਵਿੱਚ 1.43% ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ, 1.21% ਫਾਸਫੋਰਸ, 1.01% ਪੋਟਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ 10 ਟਨ ਬਾਇਉ ਗੈਸ ਖਾਦ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਹੈ।

ਪੋਲਟਰੀ ਖਾਦ

- ਪੋਲਟਰੀ ਖਾਦ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬਚੀ ਹੋਈ ਫੀਡ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਠਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗਲਣ ਸਲਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ।
- ਪੋਲਟਰੀ ਖਾਦ ਵਿੱਚ 2.9% ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ, 2.9% ਫਾਸਫੋਰਸ, 2.4% ਪੋਟਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਬਰਾਉਲਰ ਖਾਦ ਵਿੱਚ 23-125 ਪੀਪੀਐਮ ਕਾਪਰ, 125-667 ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਤੇ 106-669 ਪੀਪੀਐਮ ਜਿੰਕ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੱਲ

- ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਅਰਿੰਡ, ਨਿੰਮ, ਕਰੰਜਾ, ਮਊਆ, ਅਲਸੀ, ਸਰਸੋਂ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।
- ਨਿੰਮ ਦੀ ਖੱਲ (5.0/ha) ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਫਸਲ ਨੂੰ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ ਮਕੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਨਿੰਮ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ 5.2% ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ, 1.08% ਫਾਸਫੋਰਸ, 1.48% ਪੋਟਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜ਼ੋਲਾ

- ਅਜ਼ੋਲਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਹਿ ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਅਜ਼ੋਲਾ ਨੂੰ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮੇਂ 6 ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਣ ਨਾਲ 25-30 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਅਜ਼ੋਲਾ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਪਨੀਰੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ 7 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ 2 ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲ ਦਾ ਵਧੀਆ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਚਗਵਿਆ

ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਗੋਬਰ ਘੋਲ - 4 ਕਿਲੋ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਤਾਜਾ ਗੋਬਰ - 1 ਕਿਲੋ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਮੁਤਰ - 3 ਲਿਟਰ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ - 2 ਲਿਟਰ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਗੀਂ - 2 ਲਿਟਰ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਘਿਉ - 1 ਕਿਲੋ

ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ 7 ਦਿਨ ਸੜਨ ਦਿਓ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਦੋ ਵਾਰ ਹਿਲਾਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਲਮਲ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਪਣ ਲਓ ਅਤੇ 3 ਲਿਟਰ ਪੰਚਗਵਿਆ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ। ਇਕ ਏਕੜ ਵਾਸਤੇ 20 ਲਿਟਰ ਪੰਚਗਵਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੂਖਮ ਜੀਵ

ਹਵਾ ਵਿੱਚ 78.6% ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਨੂੰ ਭੂਮੀ ਦੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਈਜ਼ੋਬੀਅਮ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਣੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਣੂ ਫਲੀਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਲੈ ਕੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਫੁੱਲਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਲੀਦਾਰ ਫਸਲ ਲੈ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਧਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਲਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣਾ

ਜੇਕਰ ਜਵਾਰ, ਬਾਜਰਾ ਜਾਂ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੋਬੀਆ ਜਾਂ ਮਾਂਗ ਦੇ 2 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੀਜੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪਾਹ ਜਾਂ ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ ਵਿੱਚ ਲੋਬੀਆ ਜਾਂ ਮਾਂਗ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੀਜੋ। ਮਿਰਚ, ਭਿੰਡੀ, ਬੈਂਗਣ ਜਾਂ ਟਮਾਟਰ ਸਬਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਦੇ ਹੋਏ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਲੋਬੀਆ, ਮਾਂਗ ਜਾਂ ਛੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਲਗਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਤੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੁਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਬੂਟੇ ਲੋਬੀਆ ਜਾਂ ਮਾਂਗ ਦੇ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚਕਾਰ ਲੋਬੀਆ, ਮਾਂਗ ਜਾਂ ਛੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਬੀਜਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਇਸ ਤਰਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਕਣਕ, ਜੀਰੀ, ਜਵਾਰ, ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਬਾਜਰਾ ਵਰਗੀਆਂ ਇੱਕ ਦਲੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਜੜਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਵੀ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੁਖਮ ਜੀਵ ਪਾਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੀਵਾਣੂ ਹਨ ਅਜੋਟੋਬੈਕਟਰ, ਐਸੀਟੋਬੈਕਟਰ, ਐਜੋਸਪਾਇਰੀਲਮ ਅਤੇ ਬੀਵੇਰੀਆ ਵਰਗੇ ਅਸਹਿਜੀਵੀ ਜੀਵਾਣੂ, ਜੋ ਜੜਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਕਸ ਕਰਕੇ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਇਕ ਦਲੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਵਰਤ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ, ਗੋਬਰ ਖਾਦ ਆਦਿ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ

ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਗੋਬਰ	- 10 ਕਿਲੋ
ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਮੂਤਰ	- 10 ਲਿਟਰ
ਗੜ	- 2 ਕਿਲੋ
ਵੱਸਣ	- 2 ਕਿਲੋ
ਬੰਨੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ	- ਇੱਕ ਮੱਠੀ
ਪਾਣੀ	- 200 ਲਿਟਰ

ਇਸ ਘੋਲ ਨੂੰ 5-7 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 2-3 ਵਾਰੀ ਹਿਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਪਰੇਅ ਫਸਲ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੂਜੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 45 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਕਰੋ। ਇਕ ਏਕੜ ਲਈ 200 ਲਿਟਰ ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੀ ਟੈਂਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਬੀਜ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸੀ ਗਊ ਦਾ ਮੂਤਰ

ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁ ਗੁਣਕਾਰੀ ਤਰਲ ਖਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਪਰੇਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਲਿਟਰ ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦੇ ਮੂਤਰ ਨੂੰ 20 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅੱਧਾ ਏਕੜ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਸਪਰੇਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘੋਲ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਸਲ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਰਮੀਵਾਸ਼

ਵਰਮੀਵਾਸ਼ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੰਡੋਆ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਤਰਲ ਖਾਦ ਹੈ। ਵਰਮੀਵਾਸ਼ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂ ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦੇ ਮੁਤਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਤੀ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਟਰ ਵਰਮੀ ਵਾਸ਼ ਜਾਂ ਅੱਧਾ ਲਿਟਰ ਵਰਮੀ ਵਾਸ਼+ਅੱਧਾ ਲਿਟਰ ਦੇਸੀ ਗਾਂ ਦਾ ਮੁਤਰ 15 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਹਰ ਫਸਲ ਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ 3-5 ਵਾਰ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ (ਜਿਬਰੈਲਿਕ ਘੋਲ)

ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਅਸਰਦਾਰ ਗ੍ਰੋਥ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਹੈ। ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫਸਲ ਉਤੇ ਛਿੜਕਣ ਨਾਲ ਫਸਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ: ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ 1 ਕਿਲੋ ਪਾਥੀਆਂ ਨੂੰ 5 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੱਕ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ। 4 ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੁਣ ਲਉ। ਇੱਕ ਪੰਪ ਵਿੱਚ 250 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਫਸਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ 10-20 ਫਿਸਦੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ

ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਢੱਕਣਾ

zmIn nUM F`kxw

ਜੀਵ ਅੰਮਰਗ਼ ਚਿਕਾੜੀ ਕਰਨਾ

ਜੀਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ

rlvIAW PslW IgwauXw

Gr dI bgIcI

Gr dI bgIcI

rlvIAW PslW IgwauXw

ਪੰਨਵਾਰ